

شناسایی نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان

نگین جباری^۱، شایان زیارتیان^۲، حمیده سوخته سرایی^۳

^۱ هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی گرگان، گروه مدیریت آموزشی، گرگان، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، گروه مدیریت آموزشی، گرگان، ایران

^۳ دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر، شناسایی نیازهای آموزشی زندانیان بیسواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان می باشد. روش پژوهش حاضر کاربردی از نوع ترکیبی (کمی و کیفی) است. جامعه آماری پژوهش شامل تمام متخصصان تعلیم و تربیت و کارمندان زندان ها و زندانیان زندان امیرآباد استان گلستان است. روش نمونه گیری نوع کمی بدین صورت است که با استفاده از نمونه گیری طبقه ای نسبی تعداد ۳۰۰ زندانی و ۲۵ مدیر و کارمندان امور زندانیان به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. و روش نمونه گیری روش کیفی از نوع گوله برفی است به طوری که با شناسایی خبرگان و قانون اشباع از ۲۵ متخصص تعلیم و تربیت مصاحبه به عمل آمد ابزار پژوهش شامل مصاحبه های نیمه ساختاریافته و پرسشنامه محقق ساخته ۵۰ گویه ای با ۶ مولفه ای اصلی بعد اجتماعی (عوامل فردی، عوامل ارتباطی و عوامل شهروندی) و بعد فرهنگی (عوامل ملی مذهبی، عوامل هنری و عوامل سلامت) است. نتایج تجزیه و تحلیل مصاحبه های پژوهش نشان داد که ۶ مولفه ای اصلی بعد اجتماعی (عوامل فردی، عوامل ارتباطی و عوامل شهروندی) و بعد فرهنگی (عوامل ملی مذهبی، عوامل هنری و عوامل سلامت) با ۵۰ خرده مولفه های آموزشی زندانیان بیسواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان هستند. در حالت کلی (مجموع زندانیان و کارکنان زندان ها) در وضعیت موجود در بعد اجتماعی عوامل فردی بیشترین و کیفیت عوامل شهروندی کمترین رتبه را به خود اختصاص داده است و در بعد فرهنگی عوامل سلامت بیشترین و کیفیت عوامل ملی مذهبی کمترین رتبه را به خود اختصاص داده است.

واژه های کلیدی: نیازهای آموزشی، اجتماعی، فرهنگی، زندانیان

۱. مقدمه

در عصر جدید، نیاز به یادگیری و رشد، به یک ضرورت بدل شده است. آموزش، شامل همه‌ی تلاش‌ها و فعالیت‌هایی است که موجب ارتقای سطح دانش و آگاهی و مهارت‌های حرفه‌ای، شغلی و ایجاد رفتار مطلوب در افراد می‌شود و آنها را برای انجام وظایف و مسئولیت‌های خود آماده می‌نماید. مشکل از آنجا آغاز می‌شود که بسیاری از آموزش‌هایی که برگزار می‌شوند اثربخش نیستند و در نهایت تغییری در رفتار و عملکرد آموزش دیده مشاهده نمی‌شود. یکی از دلایل ناکارآمدی برنامه‌های آموزشی که با صرف هزینه بسیار اجرا می‌شود این است که ورودی برنامه‌های آموزش به اشتباه تشخیص داده می‌شود، بنابراین به منظور ایجاد کارایی و افزایش اثربخشی، همه برنامه‌های آموزشی باید با نیاز سنجی آغاز شوند.

پیشرفت‌های بشر و ایجاد تغییرات عظیم در جوامع به ویژه تحول صنعتی شدن، دگرگونی‌های فرهنگی، تغییر در سبک زندگی، تحول در ساخت و کارکرد نهادهای اجتماعی ایجاد کرده که مشکلات اجتماعی و فرهنگی را موجب شده‌اند. افزایش درصد جرم و تنوع آن در جوامع شهری نه تنها با اصول نظم اجتماعی تعارض دارد، بلکه به همراه خود، هدر رفتن منابع اقتصادی و سرخوردگی شهروندان و چالش در کیفیت زندگی ایجاد می‌کند [۱]. در اکثر مواقع افرادی که مرتکب جرم می‌شوند، از حیث کار، تحصیل، تشکیل خانواده و ... فرصت‌های جبران ناپذیری را از دست می‌دهند. وجود چنین سابقه نامطلوبی در زندگی آن‌ها تاثیر زیادی دارد. این قبیل افراد معمولاً از طرف جامعه، خانواده، دوستان، نهادهای رسمی و غیر رسمی طرد می‌شوند و امکان بازگشت آن‌ها به عنوان یک فرد عادی به جامعه با مشکلات عدیده‌ای مواجه است [۴].

آمار حاکی از آن است که اکثر افرادی که یک بار زندانی می‌شوند، بازگشت آن‌ها به جامعه با مشکلاتی همراه است، گاهی مجدداً دچار بزهکاری شده و به زندان باز می‌گردند [۵]. تحقیقات نشان می‌دهد که خود زندان، برای بسیاری از زندانیان به دلیل تجربیات منفی که از محیط زندان کسب می‌کنند، بسیار مخرب و ناامید کننده است زیرا کافی نبودن اقدامات اصلاحی و بازپروری زندانیان به معنای آن است که آن‌ها به هنگام ترک زندان در مقایسه با زمان ورودشان آمادگی بیشتری برای ارتکاب مجدد جرم دارند.

در دهه‌های گذشته مسائل مربوط به زندان بیش از گذشته نظر متفکرین و دانشمندان را جلب کرده و امروزه با توجه به تغییرات فرهنگی-اجتماعی و رشد سریع علم می‌توان گفت فعالیت‌های داخل زندان و خدماتی که به زندانیان ارائه می‌شود نسبت به گذشته تحول چشمگیری پیدا کرده است. فرایند اصلاح و تربیت زندانیان با توجه به اصول و روش‌های علمی دنیا اجرا می‌گردد و می‌توان در این مکان (زندان) تاثیر فعالیت‌های اصلاحی و تربیتی را محک زد که تا چه مقدار می‌تواند در تغییر دیدگاه و نگرش زندانیان اثرگذار باشد. پژوهش سین و لیوبومرסקی نشان می‌دهد که زندانیان بیشتر به علت فقدان مهارت، تجربه و اطلاعات ارتباطی شبکه‌ای محدود، وارد زندان می‌شوند. همچنین مطالعات اسنایدر و لویز، بولتن، نیجمان و وندراستاک بوهن، لیوبومرסקی و شلدون در این زمینه نشان داده است که آموزش در زندان، ارتکاب مجدد جرم و بازگشت به زندان را کاهش می‌دهد. زندان به عنوان محیطی که مجرم باید مدت محکومیت خود را در آن بگذراند یک فضای آموزشی بسیار مستعد جهت انتقال مفاهیم آموزشی است. توسعه مهارت‌های اجتماعی یکی از مفاهیم آموزشی مناسب نیازسنجی است که به معنی آگاهی از نحوه‌ی برقراری ارتباط با سایرین، پیام‌های ارسالی و چگونگی بهبود روش‌های ارتباطی به منظور ایجاد روشی موثرتر و کاراتر است. مهارت‌های اجتماعی خوب می‌تواند منجر به افزایش خوشحالی و رضایت شده و دید بهتری به زندگی افراد دهد. در همین راستا سنجش نیازهای فرهنگی به عنوان گامی اساسی در جهت برنامه‌ریزی توسعه فرهنگی و تحقق عدالت است. نیازهای فرهنگی شامل حیطه‌های دینی، هنری-تفریحی، علمی آموزشی می‌باشد [۶]. اگر از این

فرصت به خوبی استفاده شود و این مفاهیم به زندانیان انتقال یابد. در پژوهشی که بهامین و کورش نیا [۱] با عنوان تاثیر آموزش مهارت های روان شناختی در بهبود بهزیستی زندانیان زن انجام دادند به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت های روان شناختی در بهبود بهزیستی زندانیان زن تاثیر مثبت و معناداری دارد. در پژوهش دیگری که عزیزی و امرایی نیا با عنوان تحلیل تجارب زیسته زنان زندانی شهر سنندج از آموزش های فنی و حرفه ای انجام دادند به این نتیجه رسیدند که زنان زندانی با زمینه های جرم متفاوت، انگیزه ی زیادی برای شرکت در کلاس های مهارت آموزی دارند. همچنین بررسی تجارب مددجویان نشان داد که حضور در این کلاس ها نقش مثبتی در بازتوانمندسازی همه جانبه مددجویان داشته و در اکثر موارد با توانمندسازی شغلی و اقتصادی و فراهم نمودن فضای بازسازی مددجویان از لحاظ روحی، روانی و تربیتی زمینه ی ارتکاب مجدد جرم در بین مددجویان را کاهش می دهد. همچنین در پژوهشی که عزیزی و همکارانش [۲] با عنوان ارزیابی اثربخشی آموزش های فنی و حرفه ای در بهبود وضعیت زندگی و کاهش تکرار جرم در میان زندانیان انجام دادند به این نتیجه رسیدند که دوره های آموزش فنی و حرفه ای برگزار شده در زندان بر اساس سه سطح کرک پاتریک (واکنش، یادگیری، تغییر رفتار) در سطح مطلوبی قرار داشت و آموزش های فنی و حرفه ای نیز موجب بهبود وضعیت زندگی زندانیان شده و از تکرار جرم جلوگیری می کند. همچنین می توان با رفع نواقصی همچون کمبود وسایل و امکانات، عدم نیازسنجی، عدم توجه مسئولین، صدور به موقع گواهینامه به اثربخش تر کردن این دوره ها کمک کرد. که دارای منافع اجتماعی قابل توجهی است. زندان به مقصود اصلی قانونگذار محلی برای عبرت آموزی است و گرنه به عنوان محیط تجمع افراد ناسازگار با هنجار های اجتماعی، به مدرسه جرم آموزی تبدیل خواهد شد. این پژوهش تلاش می کند تا نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد (کم سواد) در ابعاد فرهنگی و اجتماعی را به منظور ارتقای سطح دانش آنان، شناسایی و اولویت بندی نموده و مبنایی جهت برگزاری دوره های آموزشی اثربخش برای زندانیان باشد.

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر از روش ترکیبی برای دستیابی به اهداف پژوهش بهره برده است. در بخش کیفی، با استفاده از نظریه ی برخاسته از داده ها و از طرح نواخته ی گلیزر نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان شناسایی شد. در بخش کمی، با استفاده از بکارگیری تکنیک معادلات ساختاری، تاثیر عوامل بررسی شد. جامعه ی آماری پژوهش در بخش کیفی شامل تمام متخصصان تعلیم و تربیت بود و جامعه آماری بخش کمی شامل تمام کارمندان زندان ها و زندانیان زندان امیرآباد استان گلستان بودند.

نحوه انتخاب روش نمونه گیری بدین صورت بود که در بخش کیفی از نمونه گیری گوله برفی استفاده شد. بدین صورت که اولین خبره کسی بود که سال ها در امور زندانیان تجربه داشته و جزء افراد بسیار باتجربه در سیاست گذاری های آموزش زندانیان بوده است. پس از مصاحبه از ایشان خواسته شد که نفر بعدی عالم نسبت به این مسائل را معرفی نمایند بدین ترتیب نفرات بعدی انتخاب شدند که در نهایت تا رسیدن به اشباع نظری از ۲۵ نفر متخصصان تعلیم و تربیت مصاحبه به عمل آمد. در بخش کمی از نمونه گیری طبقه ای استفاده شد. بدین صورت که از میان کارمندان زندان ها و زندانیان زندان امیرآباد استان گلستان و متخصصان تعلیم و تربیت به ترتیب ۳۰۰ نفر و ۲۵ متخصص به عنوان نمونه پژوهشی انتخاب شدند.

ابزار پژوهش شامل مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته جهت شناسایی نیازهای آموزشی زندانیان بیسواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان بود. سپس به منظور سنجش متغیرهای پژوهش، پرسشنامه‌ی محقق ساخته بر اساس یافته‌های حاصل از نظریه برخاسته از داده‌ها و از طرح نخواستگی گلیزر بر اساس طیف لیکرت ۷ درجه‌ای طراحی شد که مشتمل بر ۸، ۸، ۱۰، ۱۲، ۶ و ۶ سوال در زمینه عوامل فردی، عوامل ارتباطی، عوامل شهروندی، عوامل ملی مذهبی، عوامل هنری و عوامل سلامت بود. سپس به منظور بررسی سوالات پژوهش از رویکرد دو مرحله‌ای استفاده شد. بدین صورت که در مرحله اول مدل‌های اندازه‌گیری پژوهش به منظور اطمینان از دارا بودن سازه‌ها از حداقل معیارهای علمی تعریف شده، مورد آزمون قرار می‌گیرند. سپس در مرحله دوم پس از اطمینان نسبی از قابل قبول بودن مدل‌های اندازه‌گیری حاضر در مدل معادله ساختاری تدوین شده به آزمون و بررسی ساختاری پژوهش می‌پردازیم.

۳. یافته‌ها

مرحله اول: پژوهش کیفی

در این پژوهش به منظور شناسایی نیازهای آموزشی زندانیان بیسواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان از نظریه برخاسته از داده‌ها و از طرح نخواستگی گلیزر استفاده شده است. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش مضمون دپوی و گیتلین^۱ انجام شده است که شامل شش مرحله آشنایی با داده‌ها، کدگذاری، جستجو برای مضامین، تشکیل مضامین، مرور مضامین، تعریف و نام‌گذاری مضامین نگارش است. بر این مبنا از طریق طبقه‌بندی داده‌ها و الگویابی درون داده‌ای و برون داده‌ای به یک سنخ‌شناسی تحلیلی دست یافته شد. علت استفاده از این روش این بود که باید ابتدا نیازهای آموزشی زندانیان بیسواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان شناسایی می‌شد و سپس بواسطه مصاحبه‌های انجام شده و مؤلفه‌های بدست آمده، پرسشنامه تدوین می‌شد.

برای اطمینان از پایایی ابزار گردآوری اطلاعات، از کدگذاری مجدد محقق و کدگذار دوم استفاده شد. زیرا میزان همبستگی بالای بین دو کدگذار مشخص می‌کند که این ابزار پایا می‌باشد یا خیر؟ البته به نقل از کمالی‌پور و همکاران در زمینه‌ی پایایی کدگذارها در مصاحبه‌های پژوهشی، پراستفاده‌ترین و ساده‌ترین روش، استفاده از ضریب توافق درصدی است که مقادیر بالای ۷۰٪ مطلوب گزارش شده است. در این راستا در انتخاب کدگذار دوم، سعی شده است از یک اعضای هیأت علمی دانشگاه گلستان که چندین تحقیق کیفی در رزومه خود داشته است استفاده شود و از ایشان خواسته شد که متن پیاده شده را کدگذاری نماید.

^۱ Depoi and Gitlin

جدول ۱. نتایج حاصل از کدگذاری مجدد مصاحبه ها توسط کدگذار دوم

عنوان مصاحبه	تعداد کدهای به دست آمده توسط پژوهشگر	تعداد کدهای به دست آمده توسط کدگذار دوم	تعداد کدهای مورد توافق	تعداد کدهای عدم توافق
	۴۳	۳۷	۳۳	۱۰
	۵۶	۴۴	۳۷	۱۹
جمع کل	۹۹	۸۱	۷۰	۲۹

$$71 = \frac{70}{99} * 100 = \text{درصد پایایی بین کدگذاران}$$

برای تعیین روایی ابزار هم از درگیری طولانی مدت، پرسش و جستجوگری از همکاران و بازبینی به وسیله افراد مطلع استفاده شده است. درگیری طولانی مدت و مشاهده مداوم^۲ یکی از بهترین راه های ایجاد دقت، درگیری طولانی مدت با موضوع است. به همین دلیل به طور کامل درگیر تحقیق شدیم، با مشارکت کنندگان، ارتباط صحیح و مناسب برقرار کردیم و پذیرای مفاهیم عمیقی شدیم که در فرآیند مصاحبه آشکار می شوند تا دقت علمی را افزایش داده و در زمینه پژوهشی غوطه ور گردیم.

مرحله بعدی از تعیین روایی، مهارت پرسش و سوال کردن از دیگران بود که در زمره مهارت های شنیداری ارتباطات قرار می گیرد. سوال کردن، هم موجب پیش رفتن گفتگو می شود و هم در درک صحیح تفکر و احساس دیگران به ما کمک می کند. این مهارت بسیار مفید و در عین حال یادگیری اش ساده است. بنابراین از دیگرانی که با زندانیان ارتباط داشتند پرسش کردیم و نسبت به شناسایی نیازهای آموزشی زندانیان بیسواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان گام های مؤثری برداشتیم.

روش سوم در تعیین روایی ابزار، بازبینی توسط همکار علمی تحقیق است. بازبینی توسط همکار به معنای تعامل بین پژوهشگر و سایر افرادی است که در زمینه روش های تحقیق تجربه دارند. کاوش به وسیله افراد مطلع به این معنی است که از افرادی که از دانش و آگاهی لازم نسبت به زندانیان برخوردار هستند جستجو و پرسش به عمل آوریم تا بتوانیم با استفاده از دانش و تجربی که نسبت به امور زندانیان آگاهی دارند نسبت به شناخت نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد (کم سواد) آگاهی یابیم و نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد (کم سواد) در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان شناسایی نماییم. پس از بررسی ادبیات تحقیق برخی سوالات کلی برای مصاحبه های نیمه ساختاریافته طراحی شد و این سوالات در بین اساتید دانشگاه فرهنگیان به اجرا درآمد. در مجموع ۲۵ مصاحبه از متخصصان تعلیم و تربیت انجام شد و سعی شد که در آن شاخص هایی استخراج شود که نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد (کم سواد) در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان را به خوبی پوشش دهد و آن را اندازه گیری کند. نتیجه ی این مصاحبه ها و تجزیه و تحلیل های بعدی این شاخص ها را به دست داد.

^۲ Prolonged engagement and persistent

بر اساس مصاحبه‌های انجام شده، در این مرحله ۶ مضمون پایه استخراج شده و ۵۰ خرده مولفه در جدول ۵ ارائه گردیده‌اند.

جدول ۲. جدول مضامین پایه مستخرج از مصاحبه با متخصصان تعلیم و تربیت این امر

ابعاد	عوامل	مولفه‌ها
اجتماعی	عوامل فردی	۱. کم رویی و خجل بودن شخص ۲. استرسی و اضطرابی بودن شخص ۳. توانایی کنترل خشم و هیجان شخص ۴. تفکر نقادانه و روحیه پرسشگری شخص ۵. توانایی مقابله با ترس و شهادت شخص ۶. فن بیان و سخنوری شخص ۷. کاهلی و سستی شخص ۸. اعتماد به نفس و عزت نفس شخص
	عوامل ارتباطی	۹. توانایی بیان واضح و روشن تفکرات و اهداف شخص ۱۰. روحیه همکاری و مشارکت شخص در کارهای گروهی ۱۱. احترام به افراد، دیدگاه‌ها، نژادها، و مذاهب گوناگون ۱۲. توانایی تشویق و تحسین دیگران و پذیرش تشویق و تحسین از طرف دیگران ۱۳. توانایی نقد صحیح دیگران و پذیرش انتقاد سازنده دیگران ۱۴. توانایی ابراز احساسات شخص ۱۵. مسئولیت پذیری شخص و تقبل نقش در گروه‌ها ۱۶. نه گفتن به آنهایی که درخواست‌های غیرمعقول
	عوامل شهروندی	۱۷. نشان دادن رفتار درست و آداب مناسب اجتماعی در مکان‌های عمومی ۱۸. آگاهی‌های مربوط به امنیت و آزادی ۱۹. اعتیاد شخص ۲۰. اشتغال شخص ۲۱. وضع محل زندگی شخص (از لحاظ بزهکاری و آسیب‌های اجتماعی) ۲۲. امکانات تفریحی در دسترس شخص. ۲۳. فرصت‌های برابر و عادلانه اجتماعی در دسترس شخص ۲۴. عدالت آموزشی در دسترس شخص، ۲۵. وضعیت مالی و درآمدی شخص ۲۶. آگاهی شخص از حقوق و وظایف شهروندی

<p>۲۷. آگاهی شخص از مبانی اعتقادی و دینی</p> <p>۲۸. وجود مکان و محلی جهت انجام مناسک مذهبی نظیر مسجد و هیات و حسینیه</p> <p>۲۹. حضور در خانواده و محله ای که مقید و مذهبی هستند</p> <p>۳۰. پایبند بودن به هرگونه اصول اخلاقی</p> <p>۳۱. مقید بودن به احکام دینی و مذهبی</p> <p>۳۲. حضور در مراسمات و آیین های مذهبی نظیر نماز جماعت، حج، اربعین و ....</p> <p>۳۳. شناخت از هویت ملی خود</p> <p>۳۴. حضور در مراسمات ملی نظیر جشن نوروز، شب یلدا و ....</p> <p>۳۵. آشنایی با زندگی مشاهیر فرهنگی کشور</p> <p>۳۶. مقید بودن به آداب و رسوم و آیین های ملی و مذهبی در موضوعاتی نظیر ازدواج، تولد و مرگ نزدیکان و ....</p> <p>۳۷. نوع پوشش شخص و اطرفیانش</p> <p>۳۸. آشنایی و استفاده شخص از صنایع دستی محلی</p>	<p>عوامل مذهبی</p> <p>ملی</p>	فرهنگی
<p>۳۹. شناخت شخص از هنر</p> <p>۴۰. نوع موسیقی که شخص گوش می دهد</p> <p>۴۱. نوع تئاتر و فیلمی که شخص می بیند</p> <p>۴۲. تسلط به هنرهایی نظیر نقاشی و خطاطی و ...</p> <p>۴۳. طراحی و معماری محله و شهر سکونت</p> <p>۴۴. وجود ادیبان و هنرمندان در شهر محل سکونت (اکنون یا گذشته)</p>	عوامل هنری	
<p>۴۵. سلامت جسمی</p> <p>۴۶. سطح بهداشت فردی و محله سکونت</p> <p>۴۷. آشنایی با طب و پزشکی (سنتی و مدرن)</p> <p>۴۸. تغذیه سالم، دسترسی و استفاده از کالری مناسب در رژیم غذایی</p> <p>۴۹. آمادگی بدنی و ورزشکار بودن</p> <p>۵۰. حضور در ورزشگاه ها و فرهنگ طرفداری تیم مورد علاقه</p>	عوامل سلامت	

مرحله دوم: تحلیل داده های کمی

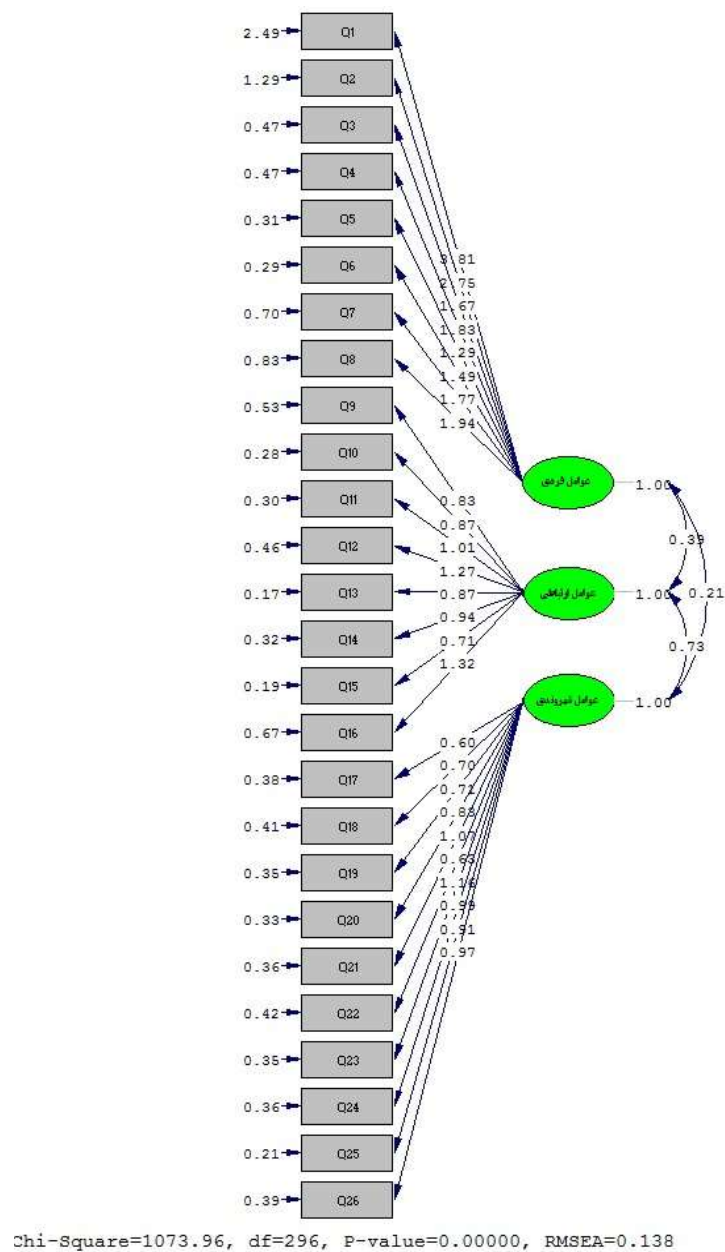
جهت تایید مدل تحلیل عاملی و مستند بودن نتایج حاصله لازم است تا شاخص های برازش مدل در حد قابل قبول قرار گیرد. در جدول زیر شاخص های مورد استفاده به همراه مقادیر آن آمده است.

۳-۱- تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه (CFA) - برازندگی عوامل اجتماعی

در تحلیل عاملی تاییدی پژوهشگر سعی می کند تاییدی بر یک ساختار عاملی مفروض بدست آورد. یعنی تعیین می کند که داده ها با یک ساختار عاملی معین که در فرضیه آمده هماهنگ است یا خیر. تحلیل عاملی تاییدی برای سنجش روایی شاخص های یک سازه در پرسشنامه نیز بکار گرفته می شود تا معلوم گردد هماهنگی و همسویی لازم بین شاخص ها (سوالات) وجود دارد. به بیان دیگر، تحلیل عاملی تاییدی ابزاری است برای سنجش روایی پرسشنامه. یعنی پرسشنامه چیزی را اندازه بگیرد که برای اندازه گیری آن ساخته شده است. کاربرد مهم تحلیل عاملی تاییدی، بررسی برازش مدل حاوی سوال های یک متغیر است که به بررسی میزان مناسب بودن مدل تحقیق با داده های گرد آوری شده می پردازد. در واقع تحلیل عاملی تاییدی این مهم را آزمون می کند که آیا سوالاتی که برای سنجش متغیر مکنون مربوطه طراحی شده است، با توجه به داده های گردآوری شده به خوبی توانسته اند آن متغیر مد نظر را بسنجند یا خیر.

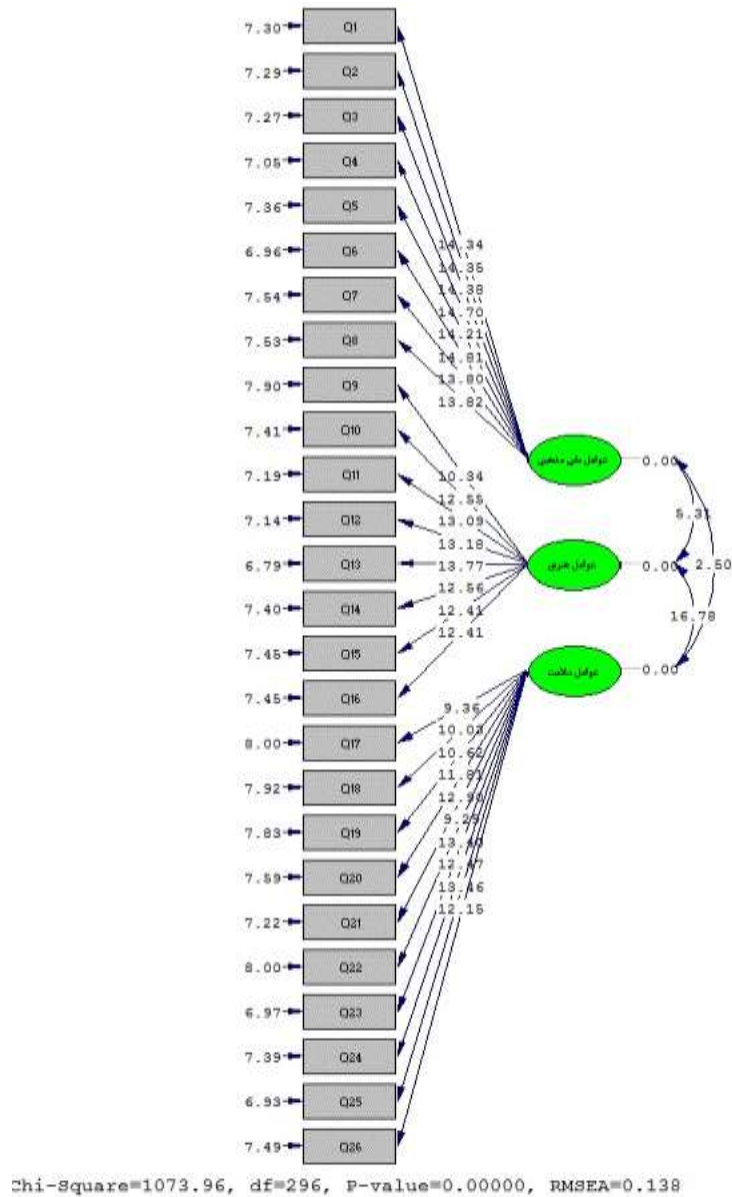

نمودار زیر مدل تحلیل عاملی تاییدی را در حالت ضرایب استاندارد نشان می دهد.

شکل ۱: مدل تحلیل عاملی تاییدی در حالت ضرایب مسیر استاندارد شده عوامل اجتماعی

نمودار زیر مدل تحلیل عاملی تاییدی را در حالت ضرایب معناداری تی نشان می دهد.

شکل ۲: مدل تحلیل عاملی تاییدی در حالت ضرایب معناداری تی عوامل اجتماعی

۲-۳- شاخص های برازش مدل

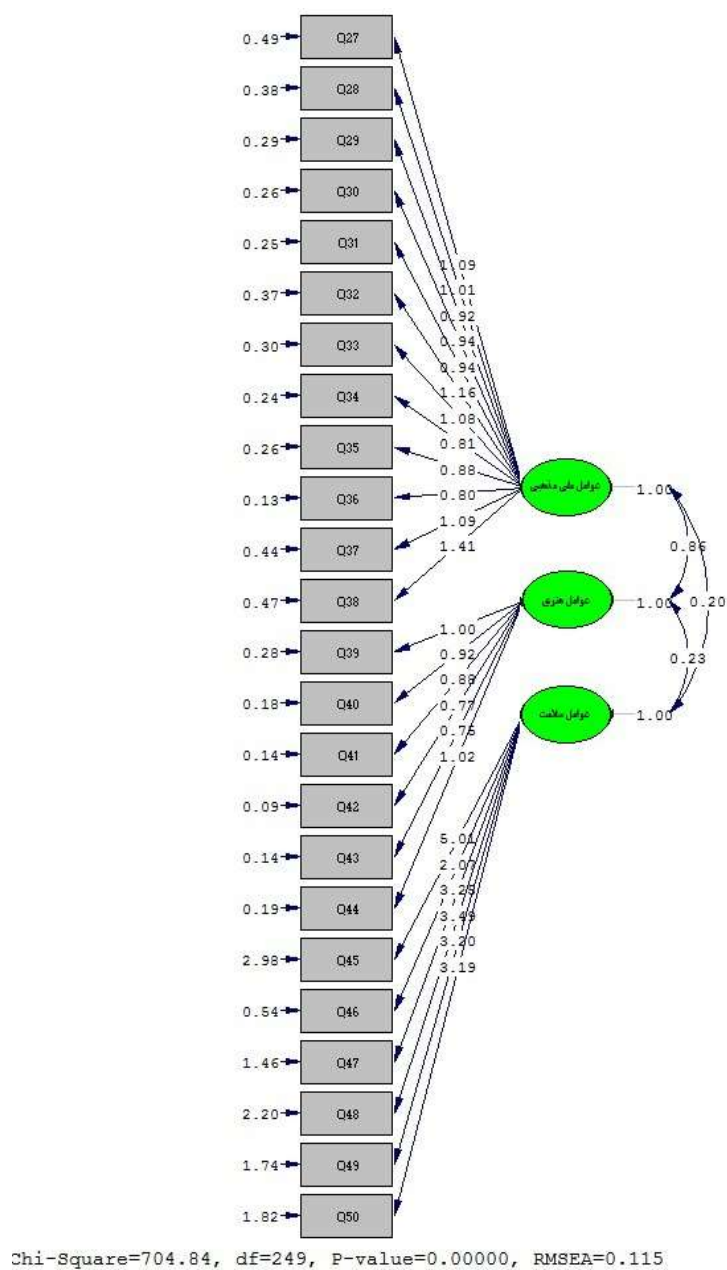
جهت تایید مدل تحلیل عاملی و مستند بودن نتایج حاصله لازم است تا شاخص های برازش مدل در حد قابل قبول قرار گیرد. در جدول زیر شاخص های مورد استفاده به همراه مقادیر آن آمده است.

جدول ۳: نتایج شاخص های برازش مدل های تحلیل عاملی تاییدی عوامل اجتماعی

شاخص های بررسی شده	میزان استاندارد	مقدار برآورد شده در مدل این تحقیق
نسبت مجذور خی به درجه آزادی (χ^2/df)	کمتر از ۳	۲/۴۷
جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)	کمتر از ۰,۰۸	۰/۰۷
شاخص نرم شده برازندگی (NFI)	بیشتر از ۰,۹	۰/۹۳
برآزش هنجار نشده (NNFI)	بیشتر از ۰,۹	۰/۹۵
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	بیشتر از ۰,۹	۰/۹۵
برآزش فزاینده (IFI)	بیشتر از ۰,۹	۰/۹۴
شاخص نكویی برازش (GFI)	بیشتر از ۰,۸	۰/۸۴

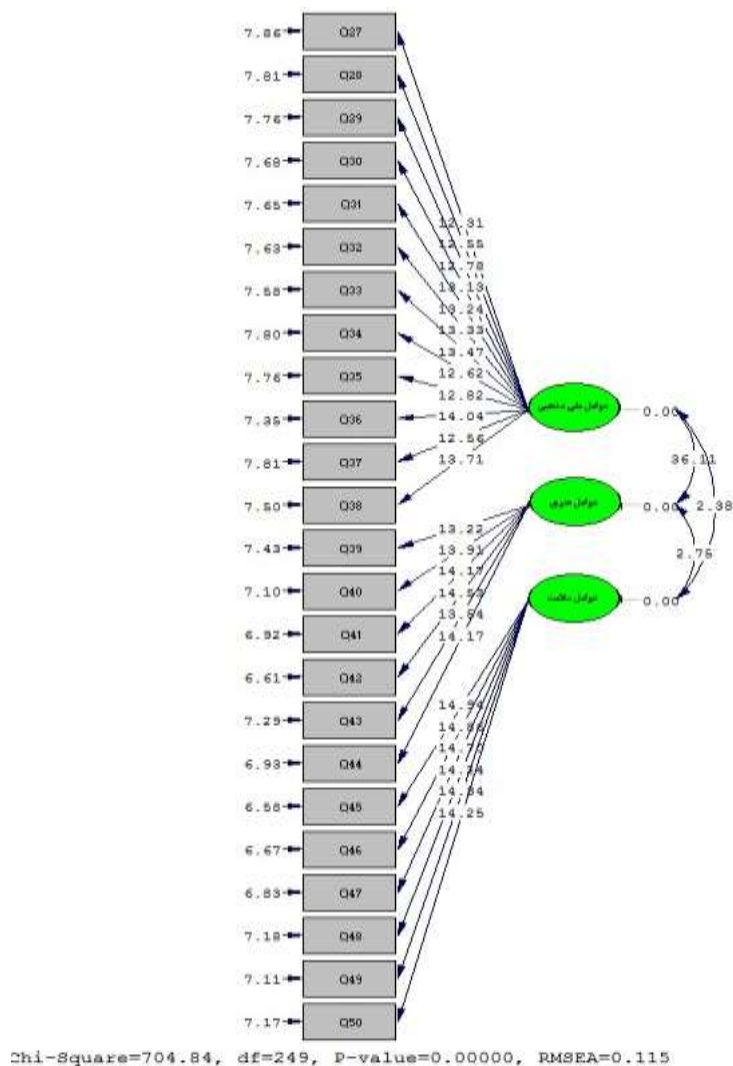
همانطور که در جدول ۳ ملاحظه می شود، مقدار کای دو به درجه آزادی ۲/۴۷ و کمتر از ۳ است. همچنین مقدار جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) برابر با ۰/۰۷ و کوچکتر از ۰/۰۸ است. همچنین شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) و شاخص برازندگی هنجار شده (NFI) همگی بیشتر از ۰,۹ محاسبه شده است. همچنین شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با ۰/۸۴ و نزدیک به ۰,۸ بوده و در حد مطلوب می باشد. بنابراین در حالت کلی و با توجه به شاخص های محاسبه شده می توان برازش مطلوب مدل را نتیجه گرفت.

نمودار زیر مدل تحلیل عاملی تاییدی را در حالت ضرایب استاندارد نشان می دهد.

شکل ۳: مدل تحلیل عاملی تاییدی در حالت ضرایب مسیر استاندارد شده عوامل فرهنگی

نمودار زیر مدل تحلیل عاملی تاییدی را در حالت ضرایب معناداری تی نشان می دهد.

شکل ۴: مدل تحلیل عاملی تاییدی در حالت ضرایب معناداری تی عوامل فرهنگی

۳-۳- شاخص های برازش مدل

جهت تایید مدل تحلیل عاملی و مستند بودن نتایج حاصله لازم است تا شاخص های برازش مدل در حد قابل قبول قرار گیرد. در جدول زیر شاخص های مورد استفاده به همراه مقادیر آن آمده است.

جدول ۴. نتایج شاخص های برازش مدل های تحلیل عاملی تاییدی عوامل فرهنگی

شاخص های بررسی شده	میزان استاندارد	مقدار برآورد شده در مدل این تحقیق
نسبت مجذور خی به درجه آزادی (χ^2/df)	کمتر از ۳	۲/۳۳
جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)	کمتر از ۰,۰۸	۰/۰۶
شاخص نرم شده برازندگی (NFI)	بیشتر از ۰,۹	۰/۹۴
برازش هنجار نشده (NNFI)	بیشتر از ۰,۹	۰/۹۳
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	بیشتر از ۰,۹	۰/۹۳
برازش فزاینده (IFI)	بیشتر از ۰,۹	۰/۹۵
شاخص نکویی برازش (GFI)	بیشتر از ۰,۸	۰/۸۲

همانطور که در جدول ۴ ملاحظه می شود، مقدار کای دو به درجه آزادی ۲/۳۳ و کمتر از ۳ است. همچنین مقدار جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) برابر با ۰/۰۷ و کوچکتر از ۰/۰۸ است. همچنین شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) و شاخص برازندگی هنجار شده (NFI) همگی بیشتر از ۰,۹ محاسبه شده است. همچنین شاخص نکویی برازش (GFI) برابر با ۰/۸۲ و نزدیک به ۰/۸ بوده و در حد مطلوب می باشد. بنابراین در حالت کلی و با توجه به شاخص های محاسبه شده می توان برازش مطلوب مدل را نتیجه گرفت.

۳-۴- بررسی نرمالیتی داده ها

برای اجرای روش های آماری و محاسبه آماره آزمون مناسب و استنتاج منطقی درباره فرضیه های پژوهش مهمترین عمل قبل از هر اقدامی، انتخاب روش آماری مناسب برای پژوهش است برای این منظور آگاهی از توزیع داده ها از اولویت اساسی برخوردار است. توزیع نرمال بدین معناست که توزیع متغیرها در دو طرف میانگین یکسان باشد به طوری که نمودار توزیع شکل زنگوله ای داشته باشد، اگر توزیع متغیرها نرمال نباشد، توزیع از حالت زنگوله ای خارج خواهد شد و به سمت چپ و یا راست میانگین متمایل می شود، زمانی که توزیع متغیرها نرمال است جهت آزمون فرضیات از آزمون های پارامتریک استفاده می شود و در غیر این صورت آزمونهای ناپارامتریک مورد استفاده قرار می گیرد. با توجه به پرسشنامه ای بودن داده ها، جهت بررسی نرمال

بودن از ضریب چولگی^۵ و ضریب کشیدگی^۴ استفاده می شود. قدر مطلق ضریب چولگی و کشیدگی بزرگتر از ۲ تخطی از نرمال بودن داده ها را نشان می دهد.

جدول ۵. نتایج نرمال بودن متغیرهای موجود در پژوهش

نتیجه	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	شناسایی نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد(کم سواد) در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان
نرمال	-۰/۶۴	-۰/۵۱	عوامل فردی
نرمال	-۰/۱۷	-۰/۴۷	عوامل ارتباطی
نرمال	-۰/۲۹	-۰/۵۹	عوامل شهروندی
نرمال	-۰/۶۷	-۰/۴۳	عوامل ملی مذهبی
نرمال	-۰/۴۷	-۰/۲۷	عوامل هنری
نرمال	-۰/۲۳	-۰/۴۶	عوامل سلامت

همانطور که در جدول فوق مشخص است ، مقدار ضریب چولگی و کشیدگی برای تمامی متغیرهای مورد مطالعه در بازه امن (۲+ و ۲-) قرار دارد و نشان از نرمال بودن داده ها است. از طرفی دیگر قضیه حد مرکزی در آمار ثابت می کند که اگر تعداد نمونه آماری افزایش پیدا کند (بیشتر از ۳۰ نمونه) توزیع داده ها به سمت توزیع آماری نرمال سوق داده خواهد شد. در تحقیق حاضر نمونه ۳۲۵ نفر و مطلوب می باشد.

۳-۵- اولویت بندی وضعیت موجود شناسایی نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد(کم سواد) در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان

گام بعدی از تحلیل ها رتبه بندی وضعیت کنونی عوامل موثر بر نیازهای آموزشی زندانیان بیسواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان می باشد. عبارتی دیگر با استفاده از آزمون رتبه بندی فریدمن می خواهیم بررسی کنیم که کدامیک از مولفه های مورد مطالعه وضعیت بهتری داشته است. آزمون رتبه بندی فریدمن علاوه بر اینکه نشان می دهد که میانگین گروه های آماری با یکدیگر برابرند یا خیر، در مورد رتبه گروه های آماری نیز اظهار نظر کرده و رتبه هر گروه را نشان می دهد. به همین دلیل در این پژوهش جهت رتبه بندی و اولویت بندی سطح کیفیت عوامل شناسایی شده از این آزمون استفاده گردید.

^۵Skewness

^۴Kurtosis

گفتنی است، این اولویت بندی در سه حالت مختلف که مربوط به داده های زندانیان، داده های کارکنان زندان ها و در حالت کلی می باشد؛ اجرا شد که نتایج آن در قالب نمودار و جداولی در ادامه آمده است.

جدول ۶: نتایج آزمون رتبه بندی فریدمن

آماره های آزمون	کل افراد	زندانیان	کارکنان زندان ها
مقدار آماره کای دو	۱۰۳/۶۹	۱۰۷/۲۵	۸/۰۳
درجه آزادی	۴	۴	۴
سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

چون سطح معناداری آزمون در خصوص داده های مربوط به زندانیان با مقدار آماره ۱۰۷/۲۵ کمتر از ۰/۰۱ بدست آمده، اینگونه استنباط می گردد که فرض صفر آزمون فریدمن رد و فرض مقابل آن مبنی بر متفاوت بودن میانگین عوامل مورد مطالعه تایید می شود. بنابراین می توان اظهار نظر کرد که میزان کیفیت عامل های مورد مطالعه در تحقیق از نگاه زندانیان یکسان نبوده و متفاوت است. همچنین چون سطح معناداری آزمون در خصوص داده های مربوط به کارکنان زندان ها با مقدار آماره ۸/۰۳ کمتر از ۰/۰۱ بدست آمده، اینگونه استنباط می گردد که فرض صفر آزمون فریدمن رد و فرض مقابل آن مبنی بر متفاوت بودن میانگین عوامل مورد مطالعه تایید می شود. بنابراین می توان اظهار نظر کرد که میزان کیفیت عامل های مورد مطالعه در تحقیق از نگاه کارکنان زندان ها یکسان نبوده و متفاوت است.

چون سطح معناداری آزمون در خصوص داده های مربوط به حالت کلی (مجموع زندانیان و کارکنان زندان ها) با مقدار آماره ۱۰۴/۴۳ کمتر از ۰/۰۵ بدست آمده، اینگونه استنباط می گردد که فرض صفر آزمون فریدمن رد و فرض مقابل آن مبنی بر متفاوت بودن میانگین عوامل مورد مطالعه تایید می شود. بنابراین می توان اظهار نظر کرد که میزان کیفیت عامل های مورد مطالعه در تحقیق از نگاه مجموع زندانیان و کارکنان زندان ها یکسان نبوده و متفاوت است. گفتنی است که چون تعداد زندانیان (۳۰۰) خیلی بیشتر از تعداد کارکنان زندان ها (۲۵) بوده، باطبع نتایج حاصله از داده های مربوط به زندانیان می توان اثرگذاری بیشتری در خروجی های نرم افزار داشته باشد.

جدول ۷: نتایج نهایی رتبه بندی کیفیت وضع موجود فاکتورهای مورد مطالعه در تحقیق

عوامل		کل افراد		زندانیان		کارکنان زندان ها	
		رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین
		ای	عوامل	ای	عوامل	ای	عوامل
بعد اجتماعی	عوامل فردی	۱	۶/۶۷	۱	۶/۷۱	۱	۶/۱۹
	عوامل ارتباطی	۲	۶/۰۸	۲	۶/۱۱	۲	۵/۷۲
	عوامل شهروندی	۳	۵/۵۳	۳	۵/۶۱	۳	۴/۵۷
بعد فرهنگی	عوامل مذهبی	۳	۵/۴۵	۳	۵/۳۴	۳	۶/۶۷

عوامل هنری	۵/۸۹	۲	۵/۹۱	۲	۵/۶۵	۳
عوامل سلامت	۶/۵۷	۱	۶/۵۵	۲	۶/۸۱	۱

همانطور که در نمودار زیر و جدول ۷ ملاحظه می کنید، در حالت کلی (مجموع زندانیان و کارکنان زندانها) در وضعیت موجود در بعد اجتماعی عوامل فردی بیشترین و کیفیت عوامل شهروندی کمترین رتبه را به خود اختصاص داده است و در بعد فرهنگی عوامل سلامت بیشترین و کیفیت عوامل ملی مذهبی کمترین رتبه را به خود اختصاص داده است.

۴. بحث و نتیجه گیری

در عصر حاضر، افرادی می توانند به شکل مناسب تری از فرصت های خود استفاده نمایند که به درجه مطلوب و پذیرفتنی از سواد و یادگیری رسیده باشند؛ با توجه به مسائل مختلف شغلی و محدودیت های مالی که در کشور وجود دارد، افراد جامعه افزایش سواد خود را راهی برای رهایی از سردرگمی در تصمیم های زندگی و شغلی و دوری از افتادن در چالش های آن می دانند. داشتن اطلاعات و دانش در زمینه های فرهنگی و اجتماعی زمینه لازم برای به کارگیری درست فرصت هاست. حق برخورداری از آموزش و سواد یکی از حقوق بنیادین و بشری افراد است. اجرای این حق در زمینه شکل دهی شخصیت متعادل و سازگار زندانیان با ارزش های اجتماع اهمیت به سزایی دارد و از این طریق رفتارهای ناسازگار آنان را تعدیل و با محیط اجتماعی بیرون از زندان سازگار می کند. آموزش و پرورش موجبات رشد و بهبود وضعیت اجتماعی و فرهنگی افراد را فراهم می کند، و آنها را برای زندگی مطلوب و بدور از جرم در جامعه و سازگاری با محیط مهیا می سازد. سواد فرهنگی اغلب به شناخت ارزش های فرهنگی موجود در جامعه یا شناخت قواعد نوشته و نانوشته، گونه ها، گفتمان ها، آداب و رسوم، ارزش های فرهنگی موجود و زمینه ها و ملزوماتی که بر عمل انسان ها تاثیر می گذارند گفته می شود. با آموزش و افزایش سواد در بعد فرهنگی زندانیان را قادر می سازد تا باورها، ارزش ها و نگرش های مطلوب در جامعه را آموخته و به توانایی های بالفعل تبدیل کنند، بدین معنا که بدانند چه کاری باید انجام دهد. این اطلاعات منجر به انگیزه رفتار سالم می شود، همچنین بر درک عادات خود و دیگران و همچنین بر ادراک آداب و رسوم جامعه مؤثر است. این نوع آموزش به افراد کمک می کند تا جوانب مختلف یک مسئله و کار را با توجه به فرهنگ موجود شناسایی و ارزیابی کنند و با تصمیم گیری منطقی و صحیح از عواقب بروز مشکلات جلوگیری کنند، که این امر خود نیز بر احساس توانمندی و عزت نفس آنان می افزاید. اغلب انحرافات در افراد زمانی حادث می شود که پیوند فرد با محیط اطراف و جامعه ضعیف شود یا از هم گسیخته باشد. در واقع جرم وقتی اتفاق می افتد که قیود فرد نسبت به اجتماع ضعیف شود، یا به طور کلی از بین برود به عبارتی میزان مشارکت افراد در نقش ها و فعالیت های مطلوب اجتماعی کاهش یابد. آشکار است کسانی که در فعالیت مرسوم و متعارف جامعه مشارکت ندارند، رفتارهای کجروانه ای خواهند داشت. آموزش در این حوزه به منظور رویارویی با مسائل و مشکلات روزمره با روش های کارآمدتر سبب می شود تا افراد تصمیمات معقولانه تری در برخورد با این مسائل و رویدادهای زندگی اتخاذ کنند و عملکرد بهتری در خصوص فعالیت خود داشته باشند در نتیجه شایستگی و لیاقت بیشتری را احساس کنند. این آموزش ها سبب می شود تا در برقراری ارتباط با دیگران مؤثرتر و کارآمدتر عمل کرده و اعتماد بیشتری نسبت به خود در دیگران به وجود بیاورند و در نتیجه احساس ارزشمندی کرده و در جامعه موفق تر باشند. اجرای کلیه مراحل و تدابیر بازپذیری اجتماعی زندانیان از رهگذر اجرای برنامه های آموزشی مانع سوق یابی آنان به تکرار جرم می شود. از این رو می توان با اجرای اینگونه برنامه ها تمایل به ارتکاب مجدد جرم را در زندانیان

کاهش داد و با نظارت بعد از آزادی میزان گرایش آنان به ارتکاب جرم را در سطح پایین نگه داشت. از این رو می‌توان با اجرای برنامه‌های آموزشی و پرورشی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی تمایل به ارتکاب مجدد جرم توسط زندانیان را کاهش داده و با نظارت بعد از آزادی میزان گرایش آنان به ارتکاب جرم را در سطح پایین نگه داشت چرا که زندانیان با دارا بودن نگرش مثبت نسبت به وجود برخی از امکانات و رضایت از مشاغل موجود در جامعه موجب ترغیب و تشویق آنان به دوری از جرم می‌شود و به بهبود رفتار و بازپروری اجتماعی و فرهنگی زندانیان کمک می‌کند و آنان را برای ورود مجدد به جامعه آماده می‌سازد.

بر طبق نتایج پژوهش نیازهای آموزشی زندانیان بی سواد (کم سواد) در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان در مجموع به ۶ مولفه‌ی اصلی عوامل فردی، عوامل ارتباطی، عوامل شهروندی، عوامل ملی مذهبی، عوامل هنری و عوامل سلامت در دو بعد اجتماعی و فرهنگی تقسیم می‌شوند. بنابراین توجه به هریک از این مولفه‌ها می‌تواند در جهت ارتقای نیازهای آموزشی زندانیان بی‌سواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان متمرکز باشد. بنابراین وجود پرسشنامه یا الگوی طراحی ساختارمند و مورد تأیید بسیار مهم است. به همین دلیل جهت ارزشیابی نیازهای آموزشی زندانیان بی‌سواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان با انجام مصاحبه با متخصصان تعلیم و تربیت و زندانیان زندان امیرآباد استان گلستان مولفه‌ها و خرده مولفه‌ای استخراج گردید که با استفاده از آن‌ها پرسشنامه‌ای طراحی گردید و روایی و پایایی پرسشنامه طراحی شده توسط تحلیل عاملی تأییدی مورد بررسی قرار گرفت. پس از تایید پرسشنامه وضع موجود نیازهای آموزشی زندانیان بی‌سواد زندان امیرآباد استان گلستان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی به منظور ارتقای سطح دانش آنان بر اساس مولفه‌های تعیین شده مورد سنجش قرار گرفت و وضعیت مولفه‌های عوامل اجتماعی، عوامل عاطفی-مذهبی، عوامل آموزشی، عوامل فرهنگی و عوامل دانشی-برنامه‌ریزی از نظر زندانیان و متخصصان تعلیم و تربیت در سطح مطلوب ارزیابی گردید و از نظر حالت کلی (مجموع زندانیان و کارکنان زندان‌ها) وضعیت موجود کیفیت مولفه‌ی عوامل آموزشی بیشترین و کیفیت مولفه‌ی عوامل فرهنگی کمترین رتبه را به خود اختصاص داده است. با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود توسط مسئولین زندانیان برای دوره‌های آموزشی ویژه دانش‌افزایی زندانیان اعتبار مجزایی اختصاص داده شود؛ بین زندانیان نسبت به کسب دانش و یادگیری مهارت‌های عملی جهت اشتغال فرهنگ‌سازی شود و ساختار دوره‌های از آموزش محض به آموزش عملی تغییر یابد.

منابع

۱. حسینی قمی، مژگان. (۱۳۹۵). بررسی تغییرات ساخت اجتماعی (ساخت رابطه ای): مطالعه جامعه شناختی پیوندهای شبکه ای بازار تهران. جامعه شناسی کاربردی ۲۰۱۷. ۲۱۱۶۴. doi: 10.22108/jas.2017.21164, ۱۵۳-۱۷۰, (۴) ۲۷.
۲. عزیزی، نعمت‌الهنگ ملکی، حاتم؛ جعفری، محمد و فلاحی، حمید. (۱۳۹۷). ارزیابی اثربخشی آموزش های فنی و حرفه ای در بهبود وضعیت زندگی و کاهش تکرار جرم در میان زندانیان. فصلنامه مهارت آموزی، ۷(۲۶)، ۴۴-۲۹.
۳. عزیزی، نعمت‌اله؛ امرایی نیا، مژگان. (۱۳۹۷). تحلیل تجارب زیسته زنان زندانی شهر سمنان از آموزش های فنی و حرفه ای در زندان. فصلنامه مهارت آموزی، ۶(۲۳)، ۷۳-۹۵.

۴. کفاشی، مجید؛ اسلامی، عنایت. (۱۳۸۸). بررسی عوامل موثر بر تکرار جرم و بازگشت به زندان، در استان خراسان شمالی. فصلنامه پژوهش اجتماعی، ۲(۴)، ۷۰-۵۷.
۵. مهدوی، رضا؛ پاکیده، فائزه. (۱۳۸۷). بررسی علل و عوامل خانوادگی و اجتماعی در بازگشت مجدد به زندان، ماهنامه اصلاح و تربیت سازمان زندان ها، ۸۲، ۶۵-۴۴.
۶. نیازی محسن، گنجی محمد. نیازسنجی فرهنگی واولویت بندی الگویی درمیان شهروندان کاشانی. مطالعات توسعه اجتماعی فرهنگی ۱۳۹۲؛ ۲(۱): ۷۰-۳۷ URL: <http://journals.sabz.ac.ir/scds/article-۳۷-۷۰-۱-۶۱-fa.html>

1. Behamin, M., & Kouroshnia, M. (2018). The mediating role of loneliness in the relationship between social skills and social adjustment among adolescents. *Journal of Psychological Models and Methods*, 8(29), 253-268.
2. Boehm, J. K., Lyubomirsky, S., & Sheldon, K. M. (2011). A longitudinal experimental study comparing the effectiveness of happiness - enhancing strategies in Anglo Americans and Asian Americans. *Cognition & Emotion*, 25, 1263-1272.
3. Sin, N. L., & Lyubomirsky, S. (2009). Enhancing Well-Being and Alleviating Depressive Symptoms with Positive Psychology Interventions: A Practice-Friendly Meta-Analysis. *Journal of Clinical Psychology*, 65(5), 467—487.
4. Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (2007). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*. London: oxford university press. Bulten, E., Nijman, H., & van der Staak, C. (2009). Psychiatric disorders and personality characteristics of prisoners at regular prison wards. *International Journal of Law and Psychiatry*, 32 (2), 115-119.